

UN MODEL IDEAL D'ADMINISTRACIÓ HOSPITALÀRIA. LA GESTIÓ DOCUMENTAL SEGONS EL LLIBRE D'ORDINACIONS DE L'HOSPITAL DE LA SANTA CREU DE BARCELONA

JAUME MARCÉ SÁNCHEZ
Universitat de Barcelona-IRCVM

EL PROBLEMA DE LA GESTIÓ HOSPITALÀRIA

La fundació de l'hospital de la Santa Creu l'any 1401 –fruit d'una conjectura particular anterior relacionada amb el desenvolupament socioeconòmic, l'augment demogràfic i la dignificació de diverses infraestructures urbanes– marcà un canvi de rumb en la institució de nous centres hospitalaris en els territoris de la Corona.¹ Certament, la unificació hospitalària no només l'hem d'entendre com la promoció d'un hospital general, que pretenia resoldre la ineficàcia dels petits hospitals de la ciutat davant la problemàtica assistencial, sinó també com la creació d'una nova infraestructura urbana que acabaria concentrant un enorme patrimoni i que, conseqüentment, requeria d'un model de govern i de gestió específic de manera imperiosa. De fet, entenent el nou hospital de la Santa Creu com una resposta cívica al fenomen de la pobresa, en aquest van convergir un seguit d'estratègies polítiques i dinàmiques de caire econòmic que ajudarien a validar el bon regiment de la ciutat. Dur a terme una gestió econòmica eficient repercutia de manera directa en la institució i, en conseqüència, en la salut pública

---

* Abreviatures utilitzades: AHCB = Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona; AHSCSP = Arxiu Històric de la Santa Creu i Sant Pau; BC AH = Biblioteca de Catalunya Arxiu de l'Hospital.

¹ En aquest sentit són exemplars l'hospital general de Mallorca, l'hospital general de València i l'hospital de Nuestra Señora de Gracia de Saragossa, els quals es van interessar pel model que es va implantar en l'hospital barceloní. Tot i això, la definició de l'hospital de la Santa Creu com a model hospitalari és quelcom que manca per fer. Si bé la seva difusió durant tot el segle XV és coneguda, manca definir quines van ser les dinàmiques que van propiciar aquesta situació i, sobretot, mesurar si la seva expansió fou deguda a la seva eficiència o bé a la necessitat d'instituir una peça fonamental per al bon ordenament públic de la ciutat.

ciutadana. No és anecdòtic, el debat generat dins el mateix Consell de la ciutat sobre la importància de mantenir el finançament d'alguns centres assistencials, doncs, tot i suposar una important despesa per la pròpia ciutat, la seva activitat repercutia directament en el bon funcionament de la mateixa.²

A ulls dels administradors de l'hospital, l'exigència que implicava el sosteniment de l'hospital de la Santa Creu tan sols podia resoldre's mitjançant la definició d'un reglament, encarregat d'ordenar totes i cadascuna de les pràctiques que es duïen a terme en nom de l'hospital pels seus oficials.³ I és que els administradors bé consideraven que l'escriptura, garant de la memòria, contribuïa a reforçar la responsabilitat i el contingut de les ordres i les relacions establertes entre un òrgan de poder i la resta d'individus que en depenien.⁴ Val a dir, però, que la institucionalització d'un aparell burocràtic no va ser un fenomen exclusiu de l'hospital de la Santa Creu, sinó que, realment, el desenvolupament de la producció escrita i la complexitat de les noves tècniques de registre que s'imposaren era una resposta al creixement de les activitats que desenvolupaven molts centres assistencials.⁵ Rere aquesta idea, però, també convé assenyalar que, si bé les ordinacions havien de ser el text normatiu a partir del qual s'ordenés –de nou–⁶ el funcionament intern de la institució, és important no desdir-se del fet

² AHCB, 1G, ms. 75, ff. 27r-28r.

³ «La indesposició del regiment del dit hospital freturant d'orde e ley necessaris [...] continua disminució i prejuhi al dit hospital e béns d'aquell, attés que era en mà francha llibertat dels dits oficials fer e cometre fraus.» AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 1v.

⁴ Cfr. Goody, Jack, *La lògica de la escriptura y la organizació de la Sociedad*, Madrid, Alianza, 1990, p. 117.

⁵ Frank, Thomas, «The lands of Saint Mary. The Economic Bases of the Hospital of Santa Maria dei Battuti. Treviso, 15th-16th Century», dins Gazzini, M. i Olivieri, A. (eds.), *L'ospedale, il denaro e altre ricchezze. Scritture e pratiche economiche dell'assistenza in Italia nel tardo medioevo*, Firenze, Firenze University Press, 2016, p. 264; Piccinni, Gabriella, «I Modelli ospedalieri e la loro circolazione dall'Italia all'Europa allà fine del medioevo», dins Cavero, G., Pellegrini, M. i Piccinni, G. (coords.), *Civitas bendita: encrucijada de las relaciones sociales y de poder en la ciudad medieval*, León, Universidad de León, 2016, pp. 13-14.

⁶ Parlar del *Llibre d'ordinacions de l'hospital* sense fer esment dels documents fundacionals anteriors seria quedar-se en l'epidermis d'aquesta anàlisi. Si bé l'extensió estricta d'aquest estudi no ens permet realitzar una comparació en profunditat de la normativa hospitalària des de la seva fundació, si que és precís assenyalar que tant l'escriptura de fundació com les posteriors eleccions d'alguns càrrecs de l'hospital també van servir per establir un ordenament de la institució. Lluny de poder-se comparar amb el dit *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, el què es va prescriure en aquells documents responia, sobretot, a esclarir aspectes de govern,

que mitjançant aquestes també es volia donar una imatge noble i virtuosa de la mateixa.⁷ Una representativitat que requeria, ineludiblement, l'establiment d'un reglament que ordenés l'estructura de govern de la institució, les funcions que haurien de dur a terme els seus treballadors, els suports materials que contribuirien a la preservació d'una memòria econòmica i patrimonial, la cura i el tractament dels acollits per l'hospital i el càstig que comportaria infringir totes les normes que s'havien disposat.

L'ESCRIVÀ I EL RACIONAL: DOS CÀRRECS PRESOS DE LA CORT DE PERE EL CERIMONIÓS

La necessitat de configurar un dispositiu documental, que permetés als administradors de l'hospital tenir un relació de les activitats econòmiques que es duien a terme, va ser un dels motius que va justificar la redacció dels tres corpus reglamentaris que s'inclogueren en el *Llibre d'ordinacions de l'hospital*. Tot i això, convé remarcar que l'aparell documental que va quedar disposat en les ordinations compilades l'any 1417⁸ no va ser una invenció pròpia dels administradors

---

administració i, sobretot, de gestió econòmica i patrimonial, és a dir, allò que realment era necessari per aconseguir satisfactòriament amb la construcció de la institució. Per veure una transcripció del document fundacional remetem a l'apèndix documental de Castejón, Nativitat, *Aproximació a l'estudi de l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona: repertori documental del segle XV*, Barcelona, Fundació Noguera, 2007, pp. 143-152; pel que fa l'elecció de càrrecs, v. BC AH, *Pergamins* 77.

⁷ «Lo qual hospital és lum, noblesa, ornament, laor, glòria e amplitut en la ciutat dessus dita, car en aquell són contínuament acullits, reebuts, sostenguts e alimentats nombres homens e dones...» AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 1r. Cfr. Conejo, Antoni, «*Lum, noblesa, ornament, laor, glòria e amplitud*: los hospitales y la renovada imagen de la ciudad bajomedieval», dins Huguet-Termes, T. et al. (eds.) *Ciudad y hospital en el Occidente europeo. 1300-1700*, Lleida, Editorial Milenio, pp. 415-445; Conejo, Antoni, «En la present ciutat hun devot e solempne spital. Un estudi a quatre bandes sobre l'esplendor artística i arquitectònica dels hospitals baixmedievals», dins Sabaté, F. (ed.), *L'assistència a l'edat mitjana*, Lleida, Pagès Editors, p. 100.

⁸ Arran de l'edició que va fer Josep Maria Roca l'any 1920 sobre el *Llibre d'ordinacions de l'hospital* la historiografia ha acceptat de manera unànime la data de 1417 com el moment en el que es va definir el model organitzatiu de l'hospital barceloní. No obstant això, algunes evidències en la documentació conservada anterior a 1417 mostren una pràctica prèvia d'allò que s'acabaria materialitzant amb les primeres ordinations entre els anys 1416 i 1417.

de la institució, sinó que, en alguns casos concrets, s'inspirà en el model encarregat per Pere el Cerimoniós en les ordinacions que va manar redactar per l'ordenament de la Cort.⁹ Aquest fet es va concretar en la còpia de les funcions atorgades a l'escrivà de ració i al mestre racional, l'aparell burocràtic dels quals mantenia una estreta relació amb el dels seus homòlegs en l'hospital.

Certament, si observem les ordinacions de la Cort de Pere el Cerimoniós veiem com aquest ordenà que la persona que ocupés el càrrec d'escrivà de ració hauria de ser un «hom bo, leal e vertader e diligent» que sàpigues comptar i escriure.¹⁰ Així mateix, hauria de tenir quatre llibres a la seva disposició: la *Carta de ració*, on hi hauria d'anotar els noms i salaris dels oficials de la casa, així com el nombre de bèsties que hi havia; el *Llibre de notaments*, en el qual haurien de quedar inventariats tots els aparells i objectes que es trobaven en les diverses estances de la Cort; el *Llibre de comptes* on, per Cap d'Any, hi escriuria la messiò de la casa reial; finalment, el *Registre*, on s'hi anotarien tots els albarans de quitaçió i els acorriments.¹¹

Seguint l'esquema definit per les ordinacions de Pere el Cerimoniós, en les primeres ordinacions de l'hospital de la Santa Creu es va establir que l'escrivà de ració, que havia de ser «una persona discreta, diligent e de bona fama»,¹² hauria de tenir quatre llibres: el *Llibre de notaments*, on, quinze dies abans de la festa de la Santa Creu de Maig, hi hauria d'anotar totes les robes i els béns de l'hospital; la *Carta de ració*, on hi apuntaria tots els oficials de l'hospital, el seu salari i el dia que l'havien de percebre; el *Registre*, on hi anotaria tots aquells albarans que, posteriorment, serien pagats pel rebedor i distribuïdor de les monedes; i el llibre anomenat *De la messiò ordinària* on, cada dia, s'hi anotarien totes les compres que efectuessin els oficials de la casa, així com tots els àpats que es lliuraven en el menjador de l'hospital.¹³

Racional de tots els oficials i, quasi bé, general custodi de tota la casa. L'escrivà de ració era un dels principals puntals de la institució en la seva gestió econòmica. De fet, havia de desenvolupar dues funcions més per al bon ordre de

⁹ Gimeno, Francisco *et al.* (eds.), *Ordinacions de la Casa i Cort de Pere el Cerimoniós*, València, Acadèmia Valenciana de la Llengua, 2007. Per comprendre el paper que va tenir l'escriptura en l'acció de govern del monarca veure també: Gimeno, Francisco, *Escribir, reinar. La experiencia gráfico-textual de Pedro IV el Ceremonioso (1336-1387)*, Madrid, Abada Editores, 2006.

¹⁰ Gimeno, Francisco *et al.* (eds.), *Ordinacions de la Casa...*, *op. cit.*, p. 156.

¹¹ Gimeno, Francisco *et al.* (eds.), *Ordinacions de la Casa...*, *op. cit.*, pp. 156-157.

¹² AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, f. 11r.

¹³ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, ff. 11r-20v.

l'hospital: anotar els béns i les propietats de tots aquells pacients que arribessin a l'hospital i registrar tots aquells infants que havien estat lliurats a l'hospital per tal que aquest se'n fes càrrec.

Més endavant, coincidint amb un moment d'ampliació de l'edifici, l'any 1505 es van redactar unes noves ordinacions per l'hospital de la Santa Creu. En aquest nou corpus legislatiu, que suposava una ampliació a les bases assentades gairebé un segle abans, s'observa un esclat de la burocràcia en la gestió hospitalària, on la presència de l'escrivà de ració tornà a ser ben notòria. En aquestes noves ordinacions es notifica que aquest oficial tenia en el seu poder un total de sis llibres: el *Llibre de la taula*, on hi anotava les entrades i sortides de l'hospital i que serviria perquè els administradors poguessin examinar els comptes de l'hospital; el *Levador e capbreu*, on hi anotaria tots els censals i rendes que es cobraven; el *Libre de notament de testaments*, on hi apuntaria totes les lleixes testamentàries en favor de l'edifici; el *Libre de la garde-roba*, on hi escriuria les peces de roba portades pels malalts que arribaven a l'hospital i hi morien, a fi de tenir-ne constància quan aquestes fossin venudes a l'encant; el llibre anomenat *Dels crèdits*, on hi registraria tots els deutes que eren deguts a particulars; el *Llibre d'acaptiris*, on hi deixaria constància dels diners que eren portats pels baciners de l'hospital; i el *Llibre de caixa*, on, conjuntament amb el prior de l'hospital, hauria d'enregistrar tots aquells diners que entraven i sortien de la caixa forta que havia estat instituïda l'any 1428 en l'hospital.¹⁴

Seguint el model establert per Pere el Cerimoniós en les ordinacions de la seva Cort també van ser definides les funcions del racional o oïdor de comptes de l'hospital. Degut al seu caràcter organitzador, el monarca va requerir la presència d'un mestre racional pel bon servei de la cosa pública i per evitar qualsevol mena de frau o engany. Aquest oficial hauria de tenir tres llibres: el *Llibre de notaments comuns*, on hi anotaria totes aquelles rebudes pel tresorer i altres oficials; el *Libre d'albarans*, on hi escriuria tots els pagaments i rebuts dels comptes, així com el mètode de finançament i les èpoques i albarans efectuats; i el *Llibre ordinari*, en el qual hi enregistraria la suma de totes les entrades i sortides de diners. Una vegada hagués examinat els comptes, el mestre racional hauria de fer un alabarà testimonial de compte acabat i un altre de les despeses pendents a pagar.¹⁵

¹⁴ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, ff. 31v-37r. Sobre la institució de la caixa forta veure: AHSCP, *Capbreus*, not. Joan Torró, vol. XX, f. 9r. Cfr. Sánchez, Manuel, «Las cuentas de un hospital medieval: la Santa Creu de Barcelona (1430-1431)», dins Huguet, T. *et al.* (eds.), *Ciudad y hospital...*, *op. cit.*, pp. 177-209.

¹⁵ Gimeno, Francisco *et al.* (eds.), *Ordinacions de la Casa...*, *op. cit.*, pp. 147-152.

En el cas del racional de l'hospital aquest hauria de ser una persona lleial i experta, que s'encarregaria «d'oyr, examinar, impugnar, ruminar, discutir e liquidar, cloure e diffinir» els comptes de manera semestral o, a molt escurar, anualment. Tanmateix, i de forma anàloga a l'oficial de la Cort, hauria de tenir a la seva disposició tres llibres: el *Registre* o *Libre d'albarans*, on hi desaria els albarans que ell mateix apuntaria, tan els testimonials —que incloïen els ingressos, pagaments i possibles problemes ocorreguts als administradors de l'hospital— com els debeditoris; el *Libre de notaments comuns*, on deixaria constància d'aquelles quantitats rebudes pel rebedor i distribuïdor de les monedes o per altres oficials; i el *Capbreu*, el qual estaria dividit en dues parts, en la primera de les quals hi anotaria tots els censos i censals que l'hospital havia percebut i en la segona els pagaments que s'haurien realitzat, dels quals, a més a més, n'hauria de lliurar un trasllat a l'escrivà de ració.¹⁶

De la mateixa manera que va succeir amb l'escrivà de ració, les disposicions establertes en aquelles primeres ordinacions no van tornar a ser reformades fins l'any 1505. Val a dir, però, que en aquestes no es va definir l'aparell documental que tenia aquest oficial, sinó que únicament van quedar reglamentades les seves funcions. Així doncs, es va definir com, de manera semestral, els procuradors de l'hospital havien de lliurar al racional els seus *Llibres de recepció* i aquest, passats dos mesos, hauria de remetre els comptes examinats a l'escrivà de ració de la casa, per tal que pogués introduir-les en un compte on es recollirien els ingressos i les despeses anuals. Paral·lelament, va quedar reglamentat que, si transcorreguts sis dies després del termini fixat als procuradors aquests no havien entregat els comptes al racional, ell mateix tenia l'obligació de fer un requeriment per sol·licitar els comptes. Sis dies més tard d'aquesta petició, si els comptes no havien estat entregats pels procuradors, aquests podrien ser privats d'ofici per part dels administradors i, alhora, ser deutors d'aquella quantitat de diners que no havia estat declarada.¹⁷

DEL «REEBEDOR I DISTRIBUÏDOR GENERAL» ALS PROCURADORS. UN CÀRREC CONTROVERTIT

La gestió econòmica de l'hospital la completava un altre càrrec intermedi, que podríem dir que feia de pont entre l'escrivà de ració, els administradors de l'hospital i el seus treballadors. Pràcticament, des de la fundació de l'hospital

¹⁶ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, ff. 21v-22v.

¹⁷ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, ff. 31r-34r.

trobem el càrrec de *reebedor i distribuïdor general*,¹⁸ un tresorer que s'encarregava de gestionar i distribuir els diners de la institució sota l'autorització dels administradors. Amb les ordinacions de 1417 s'establí que aquest hauria de registrar en cinc llibres diferents els pagaments que efectuava, a fi que el racional de l'hospital pogués examinar i auditar els comptes de la institució; aquests eren: el *Libre del comú*, on hi anotaria els deutes que tenia l'hospital i els préstecs i acorriments fets al comprador i als servidors de l'hospital; el *Libre ordinari*, on hi registraria les entrades i les sortides que efectuava en nom de la institució; la *Cédula del comprador, de l'obrer, de l'especier e d'acorriments fets per pagar dides*, on, a dues mans, ell i el treballador corresponent hi anotaven el salari que s'havia entregat; el *Vademecum*, on hi descrivia a mode d'esborrany els pagaments i els rebuts que feia; i el *Manual*, on hi deixava constància de tots els testaments i inventaris de béns que havia rebut per herència l'hospital.¹⁹

La mala praxis d'alguns que van ocupar aquest càrrec va ser un dels principals motius pel qual l'any 1428 es va decretar la seva substitució per dos procuradors. Concretament, va ser el 8 d'octubre d'aquell mateix any quan Gaspar Olzina i Bernat Bonet van ser escollits com a nous procuradors *in simil*. Ambdós tindrien l'obligació de rebre i exigir totes aquelles quantitats que eren degudes a la institució, així com gestionar tots aquells deutes pendents i el pagament dels salaris dels oficials.²⁰ Les funcions d'aquests procuradors van quedar fixades en els seus corresponents actes de pressa de possessió i aquestes no van ser introduïdes en el corpus normatiu de l'hospital fins l'any 1487, quan es varen redactar unes segones ordinacions. Aparentment, sembla que es va voler distingir entre les obligacions que tindria cada procurador: un d'ells s'encarregaria de gestionar les entrades que rebia l'hospital i, dos mesos abans d'acabar l'any, hauria de lliurar els seus comptes per examinar-los; l'altre s'encarregaria d'efectuar els pagaments i n'hauria de passar comptes tres mesos abans d'acabar l'any. Val a dir, però, que aquesta sembla que no va ser una divisió clarament explícita, ja que sovint es

¹⁸ Durant els primers anys de vida de la institució, el càrrec de receptor i distribuïdor de les monedes va ser desenvolupat pel prior. v. AHCB, *Testaments dels Consellers*, 1C.XVII_02, 1402, f. 1v. No va ser fins entorn 1410 i 1412 que es va iniciar una atomització de les funcions que va propiciar la creació pròpia d'un càrrec independent encarregat de la distribució econòmica. v. Conejo, Antoni, *Assistència i hospitalitat a l'edat mitjana. L'arquitectura dels hospitals catalans: del gòtic al primer renaixement*, vol. I, tesi doctoral dirigida per la Dra. M. Rosa Terés, Universitat de Barcelona, Barcelona, Biblioteca de la Universitat de Barcelona, 2002, p. 311.

¹⁹ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, ff. 12v-14r.

²⁰ AHSCSP, *Capbreus*, not. Joan Torró, vol. XX, ff. 8v-10r, 14r-15r i 15v-16v.

mencionem les funcions que aquests tenien en un sentit genèric, fet que impossibilita establir una estricta divisió funcional entre els dos. Així, únicament s'esmenta que a la seva disposició tenien dos llibres: el *Libre dels luïsmes* i el capbreu *De Sanct Boy e del territori*, on haurien d'anotar tots els censos que es percebien en aquesta zona concreta del Llobregat.²¹

Finalment, en les ordinacions que van ser compilades l'any 1505 tampoc es va acabar de concretar quina mena de registre haurien de dur a terme aquests oficials per deixar constància de la seva activitat. De fet, la seva menció és limitada, pràcticament, a establir una divisió funcional entre ambdós oficials, anomenant un d'aquests com a procurador dels censals, que s'encarregaria de la recepció d'aquells censals que provenien tant de Barcelona com de fora, i a l'altre, procurador dels ròssecs, qui hauria d'anotar tots els censos i censals que se li notifiquessin.²²

ENTRE LA NORMATIVA I LA PRÀCTICA

Davant la pràctica inexistència de registres estrictament comptables,²³ la nova regulació instituïda s'ha de llegir en clau de model teòric d'organització de l'hospital. Una lectura, però, no idealitzada, sinó aparentment factible i que hauria ofert una solució a la complicada gestió institucional. En aquest cas, els estudis d'Alexandra Beauchamp sobre l'ordenament de la Cort de Pere el Cerimoniós ens poden ajudar a mirar una mica més enllà.²⁴

Tot i que la diferència entre la *domus regia* i el flamant hospital de la ciutat és més que evident, el fet que el model econòmic prescrit en les ordinacions de la segona institució fos calcat al de la primera, ens permet establir una comparació amb certes garanties. En el seu estudi sobre la documentació de l'escrivà de ració a la Cort, Beauchamp mostra amb solidesa que mai es va aplicar d'una

²¹ AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, ff. 28v-29r.

²² AHSCSP, *Llibre d'ordinacions de l'hospital*, ff. 33r-33v.

²³ Remetem, altra vegada, a l'estudi de Sánchez, Manuel, «Las cuentas de un hospital medieval: la Santa Creu de Barcelona (1430-1431)», dins Huguet, T. *et al.* (eds.), *Ciudad y hospital...*, *op. cit.*, pp. 177-210.

²⁴ Beauchamp, Alexandra, «La composition de la Casa i Cort du roi d'Aragon. Normes et pratiques au début du regne de Pierre le Cérémonieux», *Erasmus. Revista de historia Bajomedieval y Moderna*, 1 (2014), pp. 21-42; Beauchamp, Alexandra, «Ordonnances et réformes de l'Hotel Royal au debut du regne de Pierre IV d'Aragón», *Anuario de estudios medievales*, 39, 2 (2009), pp. 555-573.

manera estricta aquell ordenament de quatre llibres prescrit per Pere el Cerimoniós. Concretament, la pràctica diària i les dificultats que comportava l'administració d'una Cort itinerant haurien condicionat la necessitat de redactar altres tipus de registre. Ara bé, això no vol dir que els llibres prèviament ordenats no haguessin vist mai la llum, sinó que en alguns casos patirien algunes alteracions. És el cas, per exemple, del *Registre*, que enlloc de concretar-se en un sol llibre, sabem que aquest es va diversificar en funció del caràcter ordinari o extraordinari de les transaccions econòmiques.²⁵

El model que es va traspasar al *Llibre d'ordinacions de l'hospital* no definia, doncs, una tipologia diplomàtica de gestió, sinó que establia un ordenament documental funcional que seria competent i apte per la nova institució. El fet de no poder comptar amb quasi bé cap d'aquests suports materials ens impedeix mesurar la laxitud —o no— del sistema, però això tampoc hauria de monopolitzar el debat. I és que l'ordenament establert en les primeres ordinacions, més enllà de garantir una imatge noble i honesta de la gestió, oferia els suficients recursos per emmotllar-se a les necessitats diàries de tots aquells diputats de la seva administració.

Certament, la redacció de les ordinacions de 1417, 1487 i 1505 també és una clara mostra d'una actualització constant de l'ordenament, fet que va acabar configurant un aparell documental que pretenia materialitzar una memòria sobre la qual quedarien impreses les relacions entre la institució i els diferents agents que van interactuar amb ella durant el seu primer segle de vida.

BIBLIOGRAFÍA

- BEAUCHAMP, Alexandra i SÁIZ SERRANO, Jorge, «*En ración de corte*. Fuentes e imágenes de la corte del rey de Aragón desde la actividad del *escribano de ración* (siglos XIV-XV)», *Mélanges de la Casa de Velázquez*, 45-2 (2015), pp. 51-68.
- BEAUCHAMP, Alexandra, «Ordonnances et réformes de l'Hotel Royal au début du règne de Pierre IV d'Aragon», *Anuario de estudios medievales*, 39, 2 (2009), pp. 555-573.
- , «La composition de la Casa i Cort du roi d'Aragon. Normes et pratiques au début du règne de Pierre le Cérémonieux», *Erasmus. Revista de historia Bajomedieval y Moderna*, 1 (2014), pp. 21-42.

---

²⁵ Beauchamp, Alexandra i Sáiz Serrano, Jorge, «*En ración de corte*. Fuentes e imágenes de la corte del rey de Aragón desde la actividad del *escribano de ración* (siglos XIV-XV)», *Mélanges de la Casa de Velázquez*, 45-2 (2015), pp. 51-68.

- CONEJO, Antoni, *Assistència i hospitalitat a l'edat mitjana. L'arquitectura dels hospitals catalans: del gòtic al primer renaixement*, vol. I, tesi doctoral dirigida per la Dra. M. Rosa Terés, Universitat de Barcelona, Barcelona, Biblioteca de la Universitat de Barcelona, 2002.
- , «Lum, noblesa, ornament, laor, glòria e amplitud: los hospitales y la renovada imagen de la ciudad bajomedieval», dins Huguet, T. *et al.* (eds.), *Ciudad y hospital en el Occidente europeo. 1300-1700*, Lleida, Editorial Milenio, 2014, pp. 415-476.
- , «En la present ciutat hun devot e solempne spital. Un estudi a quatre bandes sobre l'esplendor artística i arquitectònica dels hospitals baixmedievals», dins Sabaté, F. (ed.), *L'assistència a l'edat mitjana*, Lleida, Pagès Editors, 2017, pp. 99-138.
- FRANK, Thomas, «The lands of Saint Mary. The Economic Bases of the Hospital of Santa Maria dei Battuti. Treviso, 15th-16th Century», dins Gazzini, M. i Olivieri, A. (ed.), *L'ospedale, il denaro e altre ricchezze. Scritture e pratiche economiche dell'assistenza in Italia nel tardo medioevo*, Firenze, Firenze University Press, 2016, pp. 249-279.
- GIMENO, Francisco, *Escribir, reinar. La experiencia gráfico-textual de Pedro IV el Ceremonioso (1336-1387)*, Madrid, Abada Editores, 2006.
- GIMENO, Francisco *et al.* (eds.), *Ordinacions de la Casa i Cort de Pere el Cerimoniós*, València, Acadèmia Valenciana de la Llengua, 2007.
- GOODY, Jack, *La lògica de la escritura y la organización de la sociedad*, Madrid, Alianza, 1990.
- CASTEJÓN, Nativitat, *Aproximació a l'estudi de l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona: repertori documental del segle XV*, Barcelona, Fundació Noguera, 2007.
- PICCINNI, Gabriella, «I Modelli ospedalieri e la loro circolazione dall'Italia all'Europa allà fine del medioevo», dins Cavero, G., Pellegrini, M. i Piccinni, G. (coords.), *Civitas bendita: encrucijada de las relaciones sociales y de poder en la ciudad medieval*, León, Universidad de León, 2016, pp. 7-26.
- ROCA, Josep M.^a, *Ordinacions del hospital general de la Santa Creu de Barcelona: (Any MCCCCXVII)*, Barcelona, Fidel Giró Impressor, 1920.
- SÁNCHEZ, Manuel, «Las cuentas de un hospital medieval: la Santa Creu de Barcelona (1430-1431)», dins Huguet, T. *et al.* (eds.), *Ciudad y hospital en el Occidente europeo. 1300-1700*, Lleida, Editorial Milenio, 2014, pp. 177-210.